

OSAAMISKESKUKSET TUTUIKSI

Tekniikan avulla ylitetään pitkiä etäisyyksiä

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Poske kehittää vahvasti tieto- ja viestintätekniikan käyttöä sosiaalialalla. Pitkät välimatkat ovat saaneet poskelaiset hakemaan apua tekniikasta. Ylipäänsä he ovat sitä mieltä, että sosiaalialalla pitää ottaa ajanmukaiset työvälineet käyttöön.

Posken Oulun toimintayksikköä johtava professori **Petri Kinnunen** korostaa, että sosiaaliala on pakko organisoida nykyaikaa vastaavaksi. ”Teknisiä konsultatio- ja muita välineitä on olemassa, mutta niitä ei sosiaalialalla oteta käyttöön tai niitä on vaikea hyväksyä.”

Lapin toimintayksikköä johtava kehitysohjaaja ja professori **Kaisa Kostamo-Pääkkö** painottaa, ettei tekniikan käyttö ole itseisarvo vaan se on osa vaikkapa sosiaaliryönnön ja varhaiskasvatuksen kehittämistä. Esimerkiksi verkon kautta annettava konsultatio seuloitui hyväksi tavaksi tarjota kuntien työntekijöille juridista ja muuta neuvontaa, jota he toivoivat saavansa. Marraskuun alussa verkkoneuvonta laajeni Kemijärvellä myös kuntalaisille. Sitä annetaan lasten ja perheiden palveluita, toimeentulotukea ja vanhus- ja vammaispalveluita koskeissa asioissa.

Posken omassa työssä ja ylipäänsä Pohjois-Suomessa etäyhteydenpito toimii hyvin. Video- ja puhelinneuvottelut sekä netti-

kamerayhteydet ovat arkipäivää. ”Vaikeuksia on yhteyksissä Helsinkiin. Sieltä ei tunnu löytyvän laitteita tai niitä ei osata käyttää”, Kinnunen huomauttaa.

Kostamo-Pääkkö harmittelee sitä, ettei teknologian kehittämiseen sosiaalialalla ole määrärahoja samaan tapaan kuin terveyspuolella. Kehittämistä haittaavat myös infrastruktuurin puutteet Pohjois-Suomessa; esimerkiksi laajakaistaverkko ei ulotu kaikkialle. ”Välillä tuntuu myös siltä, että asiakkaat suhtautuvat teknologiaan myönteisemmin kuin työntekijät.”

Lähellä yliopistoa ja käytännön työtä

Poskea johtavat professorit, ja sen isäntäorganisaatio on Lapin yliopisto. Akateemiselta näyttävä yhteisö tuottaa kuitenkin konkreettista apua sosiaalialan työhön.

Kostamo-Pääkkö ja Kinnunen korostavat, ettei Poske ole pelkästään akateemisesti painottunut vaan se keskittyy kehittämistyöhön ja nivoo yhteen tutkimusta, kehittämistä ja käytännön työtä.

Petri Kinnunen ja Kaisa-Kostamo Pääkkö korostavat, ettei Poske ole vain pohjoissuomalainen toimija. Esimerkiksi hyvinvointistrateginen työ sekä sosiaalialan konsultaation ja tietoteknologian käytön kehittäminen ovat valtakunnallisesti merkittäviä asioita.

Erytistehtävänä saamelaiskysymykset

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus kattaa Lapin läänin ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnan. Alueella on 62 kuntaa ja noin 560 000 asukasta. Kuntien välimatka on pisimmillään yli 900 kilometriä.

Posken alueella on saamelaisen kotiseutualue, johon kuuluvat Enontekiö, Inari ja Utsjoki sekä Sodankylässä sijaitseva Lapin paliskunnan alue. Suomen saamelaisia on noin 7 500. Heistä noin 4 000 asuu kotiseutualueella. Posken valtakunnallisena erityistehtävänä on saamelaiskulttuuriin pohjautuvien hyvinvointipalveluiden kehittäminen.

Pohjois-Suomen kunnat erilaistuvat. Monessa kunnassa väki vähenee, mutta alueella on myös seudullisia kasvukeskuksia, kuten Oulun seutu. Lapin lääni menettää edelleen asukkaita.

Poske toimii sopimus pohjalta. Juridisena henkilönä on Lapin yliopisto, joka saa toiminta-avustuksen ja jakaa sen muille toi-

mijoille. Oulun toimintayksikköä hallinnoi Oulun kaupunki, Lapin yksikköä Kolpeneen kuntayhtymä ja Saamelaiskysikköä Saamelaiskäräjät.

Valtionavustus oli viime vuonna noin 30 prosenttia rahoituksesta. Loppu tulee kunnilta ja hankerahoituksena, muun muassa valtiolta ja EU:lta. Poskessa on keskimäärin 20 työntekijää.

Saamelaisalue saa valtakunnallisesta perusrahoituksesta 1,5 prosenttia. Tällä on palkattu suunnittelija **Sari Guttorm**. Hän työskentelee Inarissa.

Poskella on oma julkaisusarja. Kaikki julkaisut ovat luettavissa Posken verkkosivuilla.

Poske verkossa

www.poske.fi
Posken verkkokonsultatio
www.sosiaalikallego.fi

Saamelaiskysymyksiä on käsitellyt Sosiaaliturvassa 10/2005 Erja Saarisen kirjoituksessa Päivähoito on saamenkielen pelastus.

Yksi esimerkki tästä on kuntien sosiaalityöntekijöiden tietokoneohjelman avulla tekemä mallinnus omasta lastensuojelutyöstään. Se auttoi heitä jäsentämään työtään ja näkemään sen kehittämistarpeet.

Posken työntekijät ja Lapin yliopiston tutkijat tukivat ohjelman käytössä, olivat mukana analysoimassa mallinnuksia ja toivat esiin tutkimuksen näkökulmia. Alla esiteltävä sosiaalityön paikallisten käytäntöjen mallinnus -julkaisu kuvaa tätä tutkimuksen ja käytännön sujuvaa yhteistyötä.

Kostamo-Pääkö korostaa, ettei tutkimus ole yliopistojen yksinoikeus vaan sitä tehdään myös käytännön työssä ja tätä Poske tukee. Useisiin hankkeisiin on palkattu tutkija- ja kehittäjäsosiaalityöntekijöitä.

Mallinnusten lisäksi on syntynyt muitakin hyviä työvälineitä, kuten vertaiskonsultaatio. Sosiaalityöntekijät kokoontuvat

seuduittain tukemaan ja neuvoimaan toisiaan vertaiskonsultaatioryhmiin. Konsultaatiota saa myös verkon välityksellä muilta sosiaalityöntekijöiltä, lasten psykiatrilta ja lakimiehiltä.

Sosiaalinen näkökulma strategiseen työhön

Hyvinvointistrateginen työ on yksi painopiste. Osaamiskeskus on mukana maakuntien liittöjen strategisissa työssä. Kainuun, Keski-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin maakuntien yhteinen ponnistus on valmiilla oleva Pohjoisen ihmisen hyvinvointi 2015 -strategia.

Kinnunen pitää merkittävänä sitä, että osaamiskeskus on päässyt työhön mukaan, koska yhä enemmän resursseja ohjataan maakuntien liittöjen kautta. Niiden työhön on kaivattu sosiaalista näkökulmaa. Joistain teemoista, kuten vanhuskysymyksestä, Poske kehittää myös omaa strategista toimintaa.

Pohjois-Suomesta puuttuu hyvinvointia koskeva paikallinen tiedontuotanto. Osaamiskeskus on tarttunut tähän ongelmaan; se tuottaa yhdessä kumppaneidensa kanssa tietoa kansalaisten hyvinvoinnista ja tekee arviointitutkimusta. Esimerkiksi Raahen seudun asukkaiden kokemuksia hyvinvoinnista ja palveluista on selvitetty.

”Tämä tieto palvelee sekä kehittämistä, tutkimusta että palveluiden tuottamista. Tiedolle on ollut kysyntää myös hyvinvointistrategioita laadittaessa”, Kinnunen kertoo.

Sosiaalityötä kehitetään kokonaisvaltaisesti

Poske kehittää sosiaalityötä kokonaisuudessaan. ”Emme profiloitu esimerkiksi lastensuojeluun, koska sen taustalla taas on usein päihde- ja mielenterveysongelmia. Tulevaisuudessa kehittämissyköt rajautunevat tiukemmin tiettyihin teemoihin”, Kostamo-

KIRJALLISUUTTA

Käytäntö ja tutkimus antoisassa vuoropuhelussa

Asta Niskala (toim.) Sosiaalityön paikallisten käytäntöjen mallinnus. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 15/2004.

Aidit ovat lasten ensimmäisiä suojelejoita, muistuttaa Lapin yliopiston professori **Anneli Pohjola** lappilaisen lastensuojelutyön mallintamista käsittelevän artikkelikokoelman aluksi. Professorin itälappilaisia kyliä koskeviin tutkimuksiin perustuva artikkeli tuo tavallisten äitien arjen lastensuojelutyön rinnalle.

Ennen elämän kriisitymistä vaikkapa huostaanottoon asti, äidit ovat yleensä tehneet parhaansa lastensa eteen. Äidillä on jatkuva, monenlainen huoli lapsistaan – ”Äitien huolen vyöhyke on laajempi kuin viiranomaisten.”

Pohjolan artikkeli kertoo myös paikallisista oloista: asukkaiden sinnittelystä väestöstä sekä julkisista ja kaupallisista palveluista tyhjenevissä kylissä. Se kuvaa sitä, mitä globalisaatio ja alueellisesti tasa-arvosta luopuminen merkitsevät syrjäisille reuna-alueille ja miten muutokset näkyvät lastensuojelussa.

Tutkimusmatkalla omaan työhön

Oman lastensuojelutyönsä ovat mallintaneet sosiaalityöntekijät **Kati Aikio-Mustonen** Sodankylästä, **Marja-Sisko Tallavaara** Pelkosenniemieltä ja **Lea Lahtela** Posiolta. He ovat Poh-

jois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen Lapin yksikön tulla irrottautuneet katselemaan arkityönsä eri vaiheita Process Guide -tietokoneohjelman avulla. Sillä laadittuja prosessikaavioita analysoidessaan he ovat myös ehdineet paneutua tuoreeseen lastensuojelututkimukseen.

Sosiaalityöntekijöiden kokemuksen mukaan prosessikaavioiden avulla oma työ tulee näkyväksi ja sen joskus kaoottiselta vaikuttavat vaiheet jäsentyvät. Sekasortoisilta tuntuviin asiakastapauksiin löytyy punainen lanka.

Kun työ on saatu kuvioksi silmien eteen, sitä päästään pohtimaan ja pohdinnat kirjaamaan. Työstä hahmottuvat lastensuojelun onnistumiselle kriittiset pisteet. Tällainen on esimerkiksi se hetki, jolloin lasta ei enää pystytä suojelemaan vanhempien kautta.

Oma työ alkaa paikoin herättää myös ihmetystä. Prosessikaavio ei vain tee työtä näkyväksi vaan osoittautuu hyväksi työn kehittämisen välineeksi. Työskentelyn tarkastelu vaiheittain selkeyttää työtä ja lisää suunnitelmallisuutta.

Ulkopuolinen kritiikki ei muuta käytäntöjä

Kati Aikio-Mustonen korostaa, että sosiaalityöntekijöiden pitää itse päästä kehittämään työtään. Työn arvostelu ulkoa päin ei muuta käytäntöjä, vaikka se toisi ongelmakohtat esiin.

Hän korostaa, että sosiaalityöntekijät tarvitsevat kipeästi areenoita, joilla he voivat kehittää ja päivittää ammattitaitoaan ja osaamistaan. Pitää saada aikaa pysähtyä tutkimaan sitä, miten itse toimii. Osaamiskeskus on tarjonnut tällaisen areenan.

Mallinnukset osoittivat myös sen, miten ohut tukea ja neuvoja antava verkosto sosiaalityöntekijöillä on ongelmatilanteissa käytettävissä. Myös tätä verkostoa osaamiskeskus on vahvistanut tarjoamalla työntekijöille verkkokonsultaatiota sekä vertaistyön ohjausta ja neuvontaa.

Erja Saarinen

Lastensuojelutyön mallinnukset löytyvät verkosta osoitteesta www.sosiaalikalleg.fi ► työprosessien mallintaminen

Pääkkö sanoo.

Pohjois-Suomeen kaavaillaan kolmesta neljään kehittämissyksikköä. Ne keskittyisivät vanhustyöhön, vammaispalveluihin, varhaiskasvatukseen, sosiaalityöhön ja saamelaiskysymyksiin.

Sodankylässä pilotoidaan ensi vuoden loppuun sosiaalityön kehittämissyksikköä, jonka on tarkoitus myöhemmin kattaa koko Lapin lääni. Sodankylän kaksi sosiaalityöntekijää tekee kehittämistyötä puolet työajastaan, mutta myös muu sosiaalityön tiimi on siinä mukana. Ideana on saada kehittämistyössä syntyvät uudet työvälineet heti käyttöön.

IT-maistereita sosiaalityöhön

Oulun yksikkö on panostanut sosiaalityön koulutukseen, koska Pohjois-Pohjanmaalla yli 30 prosenttia sosiaalityöntekijöiden viroissa olevista on epäpäteviä. Lapissa viroissa on pätevät sosiaalityöntekijät.

Oulun yksikössä on meneillään kaksi sosiaalityön maisterikoulutusohjelmaa. Niistä toisessa yhdistyvät sosiaalityön ja informaatioteknologian osaamiset. Syyskuussa alkanut sosiaalityön IT-maisterikoulutus on Suomessa ainoa laatuaan. Vaikka opinnot sisältävät paljon tietoteknologiaa, opiskelijat saavat myös sosiaalityön pätevyyden.

Laaja näkökulma varhaiskasvatukseen

Varhaiskasvatusta kehittää ennen kaikkea Oulun yksikkö kehittämispäällikkö **Anna-Maija Puroilan** johdolla. Työ lähti liikkeelle erityisvarhaiskasvatuksesta, mutta nyt näkökulma on laajempi. Yhteistyötä tehdään Oulun yliopiston varhaiskasvatuksen keskuksen kanssa.

”Varhaiskasvatukseen kytetään mukaan sosiaalitoimen, kuntoutuksen, koulutoimen ja terveydenhuollon näkökulma eikä niinkään oteta kantaa siihen, mille hallinnonalalle varhaiskasvatus kuuluu. Katsomme asiaa laajemmasta näkökulmasta, jotta saataisiin aikaan hyvää varhaiskasvatusta”, Kostamo-Pääkkö sanoo.

Resurssit eivät riitä määrätietoiseen kehittämiseen

Osaamiskeskustuksen suurimpana ongelmana Kinnunen ja Kostamo-Pääkkö pitävät valtion perusrahoituksen niukkuutta. Sitä on ensi vuoden budjetissa odotusten vastaisesti ehdotettu edelleen pienennettäväksi.

”Koko ajan pitää olla etsimässä hankerahaa eri lähteistä. Ei riitä, että työstäisi yhtä iso hanketta. Hankkeen pystyttämiseksi vaaditaan paljon työtä ja moninkertaisia neuvotteluja kumppaneiden saamiseksi mukaan. Välillä vuodenkin pohjatyö menee hukkaan, kun rahoitusta ei tulekaan”, Kostamo-Pääkkö huokaa.

”Rahoituksen vaihtelu vuosittain tekee toiminnan haavoittuvaksi. Määrätietoiseen ja tavoitteelliseen sosiaalialan kehittämiseen resurssit ovat vaatimattomat”, Kinnunen lisää.

Kehittäminen kuuluu perustyöhön

Kinnusesta ongelma on myös se, että jostain syystä projektityyppinen kehittämis- ja kokeilutoiminta on vierasta pysyville rakenteille.

”Perustyötä tekevät eivät helposti koe projekteja omakseen eivätkä päätöksentekijät tunnista kehittämistä perustyön osaksi. Tämä on iso asenneongelma. Aina rahan puute ei ole kehittämisen suurin este.”

”Pienissä kunnissa kehittämiseen ei riitä aikaa. Sitä pitäisi kuitenkin löytyä, sillä ilman kehittämistä palveluiden toimivuus vaarantuu. Pohjoisen pienten kuntien ongelmat eivät ratkea pelkällä naapurikuntien yhteistyöllä. Tarvitaan välineitä, joilla ylitetään pitkiä etäisyyksiä.”

Pohjois-Suomessa on pulaa myös kehittämisosaajista. Kinnusen mielestä tässä näkyy se, ettei kuntiin laman aikana juuri rekrytoitu henkilöstöä.

”Hankkeisiin ei ole sellaisia hakijoita, joilla olisi sopivaa työkokemusta, melko tuore koulutus ja uskallusta lähteä kehittämistyöhön. Iäkkäämmät, kokeneet työntekijät eivät niihin hakeudu.”

Erja Saarinen